

Literatuurstudie

Effecten Hostels dak- en thuisloze verslaafden

F. Schaap

S. Biesma

B. Bieleman

**EFFECTEN HOSTELS
DAK- EN THUISLOZE VERSLAAFDEN
LITERATUURSTUDIE**

© INTRAVAL

Groningen-Rotterdam

INHOUDSOPGAVE

1. Aanleiding	1
1.1 Onderzoeksvragen	1
1.2 Aanpak	1
1.3 Leeswijzer	2
2. Achtergrond	3
2.1 Hostels	3
2.2 Overlast	5
3. Effecten hostels	6
3.1 Overlast en beeldvorming	6
3.2 Criminaliteit	9
4. Conclusies	10
Eindnoten: geraadpleegde literatuur	12

1. AANLEIDING

In het “Stedelijk Kompas Eindhoven, Plan van aanpak Maatschappelijke Opvang 2008 - 2015” is vastgelegd hoe de gemeente Eindhoven er, samen met een aantal instellingen voor maatschappelijke zorg en gezondheidszorg, voor wil zorgen dat de opvang, zorg en leefomstandigheden van dak- en thuislozen verbetert.¹ Het doel hiervan is een vermindering van het aantal dak- en thuislozen en een afname van de overlast en criminaliteit die samenhangt met de problematiek van verslaving en dak- en thuisloosheid. Ook de overige centrumgemeenten voor maatschappelijke opvang en verslavingszorg in Nederland hebben een dergelijk Stedelijk Kompas opgesteld in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

Een onderdeel van de uitvoering van het Stedelijk Kompas is de oprichting van een aantal woonvoorzieningen voor (verslaafde) dak- en thuislozen, ook wel hostels genoemd. Voor één van deze woonvoorzieningen is de Boschdijk in de Eindhovense wijk Oud Woensel als geschikte locatie naar voren gekomen in een locatiekeuzetraject. Ter onderbouwing van de benodigde bestemmingsplanherziening heeft de gemeente Eindhoven behoefte aan een analyse van bestaande metingen naar de overlast in de omgeving van een dergelijke voorziening. Hiermee moet een algemeen beeld worden gegeven van de mogelijke ontwikkeling van de leefbaarheid en de overlast in de buurt. Dit beeld moet, voor zover mogelijk, worden gerelateerd aan de situatie aan de Boschdijk. Hiervoor heeft de gemeente Eindhoven onderzoeksbureau INTRAVAL opdracht gegeven een literatuurstudie uit te voeren. Deze studie bestaat uit het verzamelen en analyseren van beschikbare (wetenschappelijke) literatuur over de effecten van de oprichting van een hostel op overlast in de (woon)omgeving.

1.1 Onderzoeksvragen

Voor deze literatuurstudie is de volgende hoofdvraag geformuleerd:

Wat zijn de te verwachten gevolgen van de komst van een woonvoorziening voor dak- en thuisloze verslaafden aan de Boschdijk in Eindhoven voor de omgeving?

Daarbij zijn de volgende deelvragen onderscheiden:

1. Wat is bekend over de effecten van woonvoorzieningen voor dak- en thuisloze verslaafden op de ervaren overlast, criminaliteit en woongenot in de omliggende buurt?
2. Welke aspecten lijken voor zover bekend met name van invloed te zijn op eventuele positieve of negatieve ervaringen en in hoeverre zijn deze te vertalen naar de Eindhovense situatie?

1.2 Aanpak

Voor het verzamelen van de literatuur met betrekking tot de effecten van het oprichten van een hostel is gebruik gemaakt van landelijke databases en zoekmachines zoals EbscoHost, Purple Search, Google Scholar, Web of Science en PiCarta. De literatuur heeft enkel betrekking op hostels of soortgelijke woonvoorzieningen waar binnenshuis drugs mag worden gebruikt.

Hierbij is gezocht naar effectstudies over de omgeving van hostels waarbij verschillende metingen zijn uitgevoerd. Bij deze onderzoeken bepaalt de 0-meting de mate van overlast voor de komst van de opvangvoorziening, de vervolgmeting(en) zijn uitgevoerd nadat de voorziening is geopend. Door de verschillende metingen te vergelijken kan worden bepaald of de overlast is toe- of afgenomen.

De meeste aangetroffen literatuur over (de effecten van) hostels gaat in op de gevolgen voor de kwaliteit van leven van de bewoners van de hostels zelf, terwijl daarbij niet altijd sprake is van meerdere metingen. Deze onderzoeken zijn, gezien het verzoek van de opdrachtgever, dan ook niet bruikbaar voor deze literatuurstudie.

In Utrecht zijn de gevolgen voor de omgeving van de komst van hostels gevolgd door middel van meerdere metingen. Er zijn in Utrecht acht hostels opgericht, waarvan één voor niet verslaafde dak- en thuislozen en één voor alcoholverslaafde dak- en thuislozen. De overige zes hostels zijn bedoeld voor harddrugverslaafden. Bij vijf van deze zes hostels zijn twee of drie metingen verricht. Alleen uit deze vijf onderzoeken kan met andere woorden worden afgeleid wat de gevolgen voor de omgeving of de omwonenden van een hostel voor drugsverslaafde daklozen zijn, vergelijkbaar met de situatie in Eindhoven. Ook bij de twee hostels die niet gericht zijn op harddrugverslaafde daklozen zijn meerdere metingen verricht. Daarnaast is in Hilversum een woonvoorziening voor onder andere harddrugverslaafden onderzocht met twee metingen. In deze voorziening mag echter geen drugs binnenshuis worden gebruikt. Vanwege de vergelijkbare doelgroepen en het feit dat het om woonvoorzieningen voor dak- en thuislozen gaat, zijn deze onderzoeken wel meegenomen in de literatuurstudie. Verder is in Rotterdam het zogenoemde Intensief Begeleid Wonen onderzocht, een woonvorm waar evenals in hostels drugs op de eigen kamer mag worden gebruikt. Bij dit onderzoek is de gepleegde criminaliteit door de bewoners van deze woonvoorziening meegenomen. Onderzoek naar de gevolgen voor bewoners van hostels zelf en naar gevolgen van opvangvoorzieningen waar drugs mogen worden gebruikt zijn niet meegenomen in de studie. Al met al kunnen, gezien het verzoek van de opdrachtgever, negen onderzoeken worden gebruikt voor de onderliggende studie.

1.3 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk zal allereerst worden ingegaan op wat in de literatuur onder een hostel wordt verstaan. Tevens wordt kort aangegeven hoe in deze studie (drugs)overlast wordt opgevat. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 de effecten van een hostel en enkele overige woonvoorzieningen op (drugs)overlast in de omgeving beschreven. In het afsluitende hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen en daarmee een vertaalslag naar de situatie in Eindhoven weergegeven.

2. ACHTERGROND

Hieronder wordt een beschrijving gegeven van hetgeen in de literatuur onder een hostel voor (verslaafde) dak- en thuislozen wordt verstaan. Vervolgens wordt kort ingegaan op het begrip (drugs)overlast.

2.1 Hostels

Een hostel is een 24-uursopvangvoorziening waarin verslaafde dak- en thuislozen, zonder maximale verblijfsduur, kunnen wonen.² Hostels hebben veelal twee hoofddoelstellingen: het bieden van opvang, huisvesting en zorg aan verslaafde dak- en thuislozen enerzijds en het terugdringen van overlast die deze groep veroorzaakt anderzijds. Daarmee wordt tevens beoogd de leefbaarheid en de veiligheid in een buurt of stad te verbeteren.³ Utrecht is de eerste stad waar sinds het begin van deze eeuw hostels zijn opgericht. Vervolgens heeft dit in verschillende steden navolging gekregen.

Middelengebruik

In een hostel is doorgaans permanente (woon)begeleiding aanwezig. Kenmerkend voor een hostel is dat de bewoners ervan, uitsluitend op hun eigen kamer, alcohol en drugs mogen gebruiken. Binnen andere woon- en opvangvoorzieningen (zoals een nachtopvang, 24-uursopvang, crisisopvang of sociaal pension⁴) is middelengebruik doorgaans verboden. Dealen rondom en in de hostels wordt echter niet getolereerd. Verslaafden mogen alleen de gebruikshoeveelheid drugs bij zich dragen.

Doelgroep

Hostels kunnen variëren in type doelgroep en grootte. Ook de mate van laagdrempeligheid en de vereiste zelfredzaamheid verschillen. Zo zijn er hostels waar alleen vrouwen wonen, terwijl er ook verslavingsspecifieke hostels zijn, bijvoorbeeld voor harddruggebruikers of voor alcoholisten.⁵ Kenmerkend voor de bewoners van de meeste hostels is het langdurige leven op straat, het jarenlange drugsgebruik, vaak in combinatie met grote problemen op meerdere levensgebieden. Vanwege de jarenlange verslaving hebben de bewoners vaak een slechte lichamelijke en geestelijke conditie. In de hostels krijgen ze de benodigde zorg en begeleiding van professionele hulpverleners. Dit betekent dat bewoners van een hostel een beter perspectief geboden kan worden, het biedt mogelijkheden aan bewoners om verandering aan te brengen in hun leven.⁶ Hierdoor kan een omslag in het leven van de doelgroep worden bewerkstelligd. De bewoners slapen niet meer op straat of in openbare ruimten. Het middelengebruik wordt gestabiliseerd en de drugs hoeven niet meer op straat te worden gebruikt. Dit heeft een indirect effect op de ervaren overlast in de stad, terwijl ook de druk op overige opvangvoorzieningen, aangezien hostelbewoners daar geen gebruik meer van hoeven te maken, afneemt.

Plaats op woonladder

Een hostel vormt voor de bewoners ervan een trede omhoog op de zogenoemde woonladder. Met de woonladder worden de diverse gradaties in woonvormen bedoeld. Het idee van de woonladder is ontstaan vanuit het groeiende besef dat tussen 'de straat' en het 'gewone rijtjeshuis' een aantal treden ontbreekt. Hierdoor kunnen bepaalde groepen niet eenvoudig worden gehuisvest. De woonladder kan worden voorgesteld als een traject waarin cliënten van de maatschappelijke opvang en de geestelijke gezondheidszorg kunnen 'opklimmen' vanuit het leven op straat (het daadwerkelijk dakloos zijn) naar een bestaan

waarin zelfstandig wonen mogelijk is. In figuur 1.1 is weergegeven welke woonvormen in het beklimmen van de woonladder mogelijk zijn. Een hostel valt onder de trede beschermend wonen. Voor bewoners van hostels betekent deze trede op de woonladder een verbetering ten opzichte van hun voorafgaande woonsituatie. Zij leefden veelal op straat en/of in opvangvoorzieningen. Voor een groot deel van de hostelbewoners zal het wonen in een hostel, gezien hun achtergrondkenmerken, als hoogst haalbare trede op de woonladder betekenen. Voor enkelen zal het doorstromen naar een meer zelfstandige woonvorm met begeleiding mogelijk zijn. Eenmaal op de trede beschermend wonen of begeleid wonen is het van belang om die situatie te stabiliseren en terugval te voorkomen.

Figuur 1.1 De Woonladder

Omschrijving	Woonvormen
Zelfstandig wonen	Normale woonvormen (eigen woning)
Begeleid wonen	Zelfstandig wonen (extern) met (beperkte) woonbegeleiding, bijvoorbeeld opstapwoningen.
Beschermend wonen	Woonvormen met eigen kamer of wooneenheid en intensieve (groeps) begeleiding en toezicht.
Langdurige opvang	24-uurs opvang, sociaal pensions, klinische opnames GGZ
Laagdrempelige opvang	Nachtopvang en wisselende opvang (maatschappelijke opvang, familie, vrienden)
Straat	Buitenslapers - geen contact met de maatschappelijke opvang, zorgwekkende zorgmijders

Randvoorwaarden

Hieronder worden enkele randvoorwaarden aangegeven waarmee kan worden voorkomen dat een hostel of woonvoorziening mogelijk gepaard kan gaan met overlast in de omgeving. Hiermee wordt overigens de tweede deelvraag – welke aspecten lijken, voor zover bekend, met name van invloed te zijn op eventuele positieve of negatieve ervaringen met hostels – beantwoord.

Tweesporen beleid

Uit de bestudeerde literatuur is gebleken dat zorg voor de doelgroep en overlastbestrijding beide noodzakelijk zijn om de leefbaarheid van een buurt of stad te verbeteren.⁷ In Utrecht blijkt de combinatie van ‘hard en sociaal’ tot positieve resultaten te leiden: stevige overlastbestrijding, lik-op-stukbeleid, intensieve veiligheidsaanpak enerzijds en het gelijktijdig ontwikkelen van een volwaardig zorg- en begeleidingsprogramma anderzijds.⁸

Draagvlak

Het is gebleken dat heldere communicatie en het vooraf scheppen van duidelijke verwachtingen in de buurt waar een voorziening is gepland, vertrouwen en draagvlak creëert bij buurtbewoners.^{9,10} Daarbij is het van belang om toezeggingen en afspraken vast te leggen in een convenant en deze ook na te komen.^{11,12}

Beheergroep

In Utrecht is een werkwijze toegepast met beheergroepen in de buurt; per voorziening en met een grote betrokkenheid en inbreng van omwonenden.¹³ Deze beheergroepen kunnen gevraagd en ongevraagd advies geven aan het college van Burgemeester en Wethouders.¹⁴ In een representatieve beheergroep zitten, naast een onafhankelijke voorzitter en notulist, vertegenwoordigers van de gemeente, zorginstelling(en), omwonenden, politie (wijkagent) en bewoners van de voorziening. Een beheergroep bevordert de communicatie tussen de betrokkenen.¹⁵

Drugshandel

Handel in harddrugs, een grote overlastbron wat betreft (drugs)overlast, in de buurt van een hostel moet worden tegengegaan.¹⁶ In Utrecht en Rotterdam hebben het Openbaar Ministerie, de politie en de gemeente Utrecht afgesproken dat dealen rondom en in de voorzieningen niet wordt getolereerd.¹⁷ Verslaafden mogen alleen de gebruikshoeveelheid drugs bij zich dragen.

Binden hostelbewoners

Uit de literatuur is gebleken dat een hostel of vergelijkbare woonvoorziening dusdanig moet worden ingericht dat cliënten zich ermee willen verbinden.¹⁸ Dat wil zeggen dat er aansluiting moet bestaan tussen de doelgroep en de voorziening. Wanneer bewoners zich verbonden voelen met het hostel zullen zij zelf mede voorkomen dat er overlast in de buurt zal ontstaan. Gunstig voor het functioneren van hostels zijn: bereikbaarheid; voldoende capaciteit; een goede sfeer; en de beschikbaarheid van medische deskundigheid, faciliteiten en materialen.

Monitoren overlast

Tot slot is het van belang om te monitoren of overlast rondom een opvangvoorziening toe- of afneemt. Het is raadzaam een nulmeting en één of meerdere vervolgmetingen te laten uitvoeren door een onafhankelijke onderzoeksorganisatie.^{19,20} De nulmeting bepaalt de mate van overlast voor de komst van de opvangvoorziening, de vervolgmeting wordt uitgevoerd nadat de voorziening is geopend, bijvoorbeeld na een jaar. Door de twee metingen te vergelijken kan worden bepaald of de overlast is toe- of afgenomen.

2.2 Overlast

In deze literatuurstudie wordt met name ingegaan op overlast omtrent (hard)drugs. In verschillende studies naar drugsoverlast is onderscheid gemaakt naar soorten en gevolgen van drugsoverlast: criminaliteit; openbare orde overlast; en audiovisuele overlast.^{21,22,23} De eerste vorm, criminaliteit, is expliciet vastgelegd en strafbaar gesteld in het Wetboek van Strafrecht. De tweede vorm van overlast zijn de verstoringen van de openbare orde. Deze vorm is minder objectief, maar juridisch enigszins omschreven in de zogenoemde Algemene Plaatselijke Verordeningen (APV's). Bij de derde vorm van overlast, audiovisuele overlast, moet worden gedacht aan irritant, hinderlijk en onaangepast gedrag, zonder dat er sprake is van criminaliteit of ordeverstoringe gedragingen zoals omschreven in de APV.²⁴

3. EFFECTEN HOSTELS

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de effecten van het oprichten van een hostel op de ervaren overlast. Omwonenden reageren vaak huiverig of afwijzend op de komst van een hostel of vergelijkbare woonvoorziening. Gevreesd wordt voor een toename van de overlast door een mogelijke aanzuigende werking van de voorziening en het rondhangen van verslaafden rond de voorziening.^{25,26}

Achtereenvolgens zullen hieronder de gevolgen van de komst van hostels en vergelijkbare woonvoorzieningen worden beschreven wat betreft overlast en beeldvorming enerzijds en criminaliteit anderzijds.

3.1 Overlast en beeldvorming

In Utrecht zijn bij vijf van de zes op harddrugverslaafden gerichte hostels twee of drie metingen naar overlast en veiligheid verricht. Per meting hebben 200 tot 300 omwonenden per hostel deelgenomen aan een enquête waarmee de veiligheid en leefbaarheid is gemeten. Deze onderzoeken worden hieronder beschreven, evenals de resultaten van een vergelijkbare woonvoorziening in Rotterdam.

Daarnaast zijn er twee woonvoorzieningen in Utrecht onderzocht die qua opzet enigszins afwijken van een hostel. Deze woonvoorzieningen zijn namelijk niet gericht op harddrugverslaafden, maar op dakloze alcoholisten en niet-verslaafde daklozen. Bij deze voorzieningen zijn twee of meer metingen verricht naar overlast en veiligheid. Bij een derde woonvoorziening, gevestigd in Hilversum, zijn eveneens twee overlastmetingen onder omwonenden verricht. In deze woonvoorziening mag echter binnenshuis geen drugs worden gebruikt. De resultaten van deze drie overige woonvoorzieningen worden ook in deze paragraaf beschreven.

Hostels voor harddrugverslaafden

Hieronder worden de resultaten van de metingen naar overlast en veiligheid rondom de hostels gericht op harddrugverslaafden weergegeven. De onderzoeken zijn door verschillende onderzoeksbureaus verricht en hebben een verschillende onderzoeksopzet. Ze zijn daarom onderling niet goed vergelijkbaar en worden dan ook apart van elkaar besproken.

Hostel De Hoek

Rond één van de eerste drie opgerichte hostels (De Hoek aan de Sartrestraat) hebben drie metingen plaatsgevonden, één voorafgaand aan de opening en twee (met een tussenliggende periode van een jaar) na opening van het hostel. In alle drie de metingen blijkt meer dan 90% van de geënquêteerden op de hoogte te zijn van (de komst van) het hostel. Uit de drie metingen wordt geconcludeerd dat de komst van het hostel geen aantoonbare invloed heeft gehad op de leefbaarheid en de veiligheid van de omgeving.^{27,28}

De belangrijkste resultaten zijn:

- uit diverse bronnen blijkt dat er geen toename van overlast heeft plaatsgevonden;
- in beide metingen na opening van het hostel heeft 95% van de omwonenden aangegeven dat zij nooit overlast hebben ondervonden van het hostel.

Daarnaast zijn omwonenden positiever in hun beeldvorming over de komst van het hostel:²⁹

- geconcludeerd wordt dat de beeldvorming van omwonenden ten aanzien van daklozen zich op een positieve manier heeft ontwikkeld;
- omwonenden zijn in toenemende mate van mening dat dit type opvang in de wijk moet plaatsvinden (van 41% voorafgaande aan opening naar 63% in de tweede meting na opening);
- omwonenden zijn in toenemende mate van mening dat door het hostel dak- en thuislozen minder op straat rondhangen (van 46% voorafgaande aan opening naar 75% ten tijde van de tweede meting na opening).

Hostels Maliehof en Habi Tante

Uit onderzoeken rond twee andere hostels in Utrecht (Maliehof en Habi Tante) is, na één meting voorafgaand aan de opening en twee na opening, gebleken dat de komst ervan in de betreffende woonwijken geen (negatieve of positieve) invloed heeft gehad op de leefbaarheid en veiligheid in de buurt:^{30,31}

- het woongenot van de ondervraagden blijkt ongewijzigd te zijn;
- de ervaren (drugs)overlast rond de Maliehof is verminderd na de komst van de hostels;
- rond Habi Tante is de ervaren drugsoverlast afgenomen; zo denkt tijdens de tweede meting na opening 2% van de geënquêteerden dat het gebruik van drugs op straat vaak voorkomt, tijdens de eerste meting ging het om 7%;
- geen van de geënquêteerden rond Habi Tante denkt dat overlast door aanwezigheid en lawaai van drugsgebruikers vaak voorkomt tijdens de tweede meting na opening.³²

Ruim drie kwart van de geënquêteerden bij deze beide hostels is op de hoogte van het bestaan van de beheergroep, en daarmee van de aanwezigheid van de hostels. Bij deze twee hostels is het draagvlak onder de omwonenden voor het hostel vergroot:^{33,34}

- het percentage omwonenden van de Maliehof dat positief oordeelt over de komst van het hostel is gestegen van 51% voorafgaande aan de opening naar 69% in de tweede meting na opening³⁵. Het percentage dat negatief oordeelt over de komst is afgenomen van 26% voorafgaande aan de opening tot 6% in de tweede meting na opening;
- deze trend is eveneens zichtbaar rondom het hostel Habi Tante. Het percentage omwonenden dat de komst van het hostel een goede maatregel vindt, is gestegen van 54% voorafgaande aan de opening naar 77% tijdens de tweede meting na opening.³⁶ Het percentage dat de komst van het hostel een slechte maatregel vindt is gedaald van 21% naar 4%.

Hostels Wittevrouwen en Overvecht

Rond hostel Wittevrouwen hebben drie metingen plaatsgevonden, één voorafgaand aan de opening en twee (met een tussenliggende periode van een jaar) na opening van het hostel. Bij hostel Overvecht zijn dit er twee; één meting voor de opening van het hostel en één na de opening. Vrijwel alle geënquêteerden zijn op de hoogte van de aanwezigheid van het (93 tot 96%). De belangrijkste conclusies zijn als volgt:

- omwonenden van hostel Wittevrouwen vinden dat de komst van het hostel niet of nauwelijks van invloed is geweest op de leefbaarheid en veiligheid in de buurt;
- van de omwonenden van hostel Wittevrouwen voelt ruimt 90% zich zelden of nooit onveilig. Dit verschilt nauwelijks met de vorige metingen;
- omwonenden van hostel Overvecht vinden niet dat het hostel heeft geleid tot een aantasting van de leefbaarheid in de buurt. In de directe omgeving van het hostel voelt men zich ten tijde van de meting na opening ervan veiliger (71%) dan in de meting voorafgaande aan opening (59%);

- omwonenden van het hostel Overvecht zijn in de meting na opening positiever over de aandacht van de gemeente voor de problemen in de buurt: 63% geeft in de meting na opening aan hier (zeer) positief over te zijn, tegenover 44% in de meting voorafgaande aan opening.

Ook is gebleken dat het draagvlak voor beide hostels onder de omwonenden is vergroot:^{37,38}

- 85% van de omwonenden van hostel Wittevrouwen staat in de tweede meting na opening positief tegenover de komst van de voorziening, in de meting voorafgaande aan opening was 66% van de omwonenden positief;
- het percentage omwonenden dat negatief is over het hostel is gedaald van 29% voorafgaande aan de opening naar 6% tijdens de tweede meting na opening;
- als reden voor de positievere beeldvorming worden vooral sociale motieven genoemd, namelijk dat een hostel hulpverlening kan bieden en dat het een mogelijkheid is om een maatschappelijk probleem goed op te lossen;
- omwonenden van het hostel Overvecht zijn na verloop van tijd eveneens positiever gestemd over het hostel dan voorafgaande aan de opening ervan. In de meting na opening heeft 68% van de respondenten aangegeven het een goede maatregel te vinden, tegenover 33% voorafgaande aan opening;
- het aantal omwonenden van hostel Overvecht dat negatief is over de komst is afgenomen van 29% voorafgaande aan de opening naar 10% tijdens de meting na opening.

Overige woonvoorzieningen

Hieronder worden enkele resultaten van metingen rond overige woonvoorzieningen beknopt beschreven.

Hogelanden

In hostel Hogelanden wonen alleen alcoholverslaafde daklozen. Bijna negen van de tien (87%) omwonenden weet dat het hostel in 2007 is geopend.³⁹ Na drie metingen (één voor de opening van het hostel en twee erna) luidt de belangrijkste conclusie dat het hostel Hogelanden, tegen de verwachting van veel bewoners in, niet heeft geleid tot overlast in de buurt:

- de verwachte toename van dronken mensen op straat, rommel op straat en onveiligheid is uitgebleven;
- de meeste omwonenden van hostel Hogelanden voelen zich na opening van het hostel zelden of nooit onveilig in de buurt;
- ten tijde van de derde meting vindt 29% van de bewoners dat de buurt het afgelopen jaar erop vooruit is gegaan. Dit is een hoger percentage dan in de jaren daarvoor (respectievelijk 20 en 25%).

Ook is de beeldvorming onder de omwonenden van hostel Hogelanden gewijzigd:

- ruim twee derde (69%) is ten tijde van de tweede meting na opening positief over de komst van het hostel, tegenover 58% in de eerste meting na opening en 36% voorafgaande aan de opening;
- het percentage omwonenden dat de komst van het hostel een slechte maatregel vindt is gedaald van 34% voorafgaande aan opening naar 8% tijdens de tweede meting na opening.

De Bolsbeek

Rondom hostel De Bolsbeek, een hostel voor niet-verslaafde daklozen, is ruim 95% van de omwonenden op de hoogte van (de komst van) het hostel.⁴⁰ Er hebben twee metingen plaatsgevonden; één voor de opening van het hostel en één erna. De belangrijkste conclusies zijn:

- de veiligheidssituatie is niet veranderd door de komst van de voorziening;
- er is nauwelijks sprake van overlast in het beheergebied. De enige genoemde vormen van overlast zijn: overlast van jongeren en geluidsoverlast;
- van de omwonden geeft 62% in de tweede meting aan dat de buurt in de komende jaren vooruit zal gaan, tegenover 53% in de eerste meting.

Het draagvlak voor de komst van het hostel is toegenomen tussen de beide metingen.⁴¹

- het percentage geënquêteerden dat voorstander is van de komst van het hostel is gestegen van 66% tot 84%.

Woonvoorziening De Cocon

In Hilversum is, in een woonbuurt in de nabijheid van het centrum, De Cocon gevestigd. Deze voorziening biedt opvang en huisvesting voor dak- en thuislozen en bestaat uit een viertal onderdelen, waaronder een sociaal pension voor (verslaafde) dak- en thuislozen. Er hebben twee metingen plaatsgevonden; één voor de opening en één een jaar na de opening.⁴²

- tijdens de tweede meting blijken minder omwonenden overlast te hebben ervaren dan het percentage omwonenden dat dit in de eerste meting had verwacht;
- de onveiligheidsgevoelens en openbare orde en audiovisuele overlast zijn bij omwonenden een jaar na opening van De Cocon toegenomen;
- uit registratiegegevens van de politie is echter gebleken dat de criminele overlast is afgenomen en er geen sprake is van een toename van overlastmeldingen;
- het percentage dat de komst van de Cocon een goede maatregel vindt is gestegen van 48% naar 56%.

3.2 Criminaliteit

In de verschillende onderzoeken naar de gevolgen van de komst van hostels in Utrecht voor de hostelbewoners zelf wordt vermeld dat de doelgroep van de woonvoorzieningen is bereikt en het laagdrempelige karakter van de hostels in combinatie met (intensieve) woonbegeleiding de bewoners aan zich heeft kunnen binden, op zowel korte als langere termijn.⁴³ Er wordt geconcludeerd dat, doordat de bewoners van de hostels minder vaak aanwezig zijn in de gebruikersscene en het drugsgebruik verminderd en gestabiliseerd is, de overlastproblematiek in en rondom het centrum van Utrecht is afgenomen. Daarmee nemen ook hun criminele activiteiten af. Zo is het percentage hostelbewoners van De Hoek en Habi Tante dat gearresteerd of opgepakt werd afgenomen van 37% naar 17%, terwijl het percentage dat veroordeeld werd voor een misdrijf is afgenomen van 43% naar 39%.⁴⁴

Onderzoekers van Bouman GGZ hebben geconcludeerd dat er sprake is van minder overlast op straat door het oprichten van voorzieningen voor Intensief Beschermd Wonen (vergelijkbaar met een hostel).⁴⁵ Uit een effectmeting blijkt dat de gehele bewonersgroep nauwelijks meer in aanraking is gekomen met politie en justitie. Het gemiddelde aantal delicten per persoon per jaar is gedaald van bijna 32 naar 4. Er is niet alleen sprake van minder delicten, maar ook de aard van de delicten is lichter geworden.

4. CONCLUSIES

In de woonvoorziening aan de Boschdijk 260-270 in Eindhoven gaan ongeveer 30 verslaafde dak- en thuislozen wonen. Zij zullen intensief worden begeleid, terwijl er sprake is van permanent toezicht en beheer. De opzet van deze woonvoorziening is vergelijkbaar met de hostels die in Utrecht zijn ontwikkeld. In Eindhoven zal de woonvoorziening worden gevestigd de wijk Oud Woensel. Deze wijk ligt ten noorden van het centrum van Eindhoven. In de buurt zijn naast (arbeiders)woningen ook winkels en horecagelegenheden gevestigd. De wijk, met een oppervlakte van zo'n 130 hectare, telt ongeveer 9.500 inwoners. Het beoogde pand is in eigendom van de Eindhovense corporatie Trudo. De uitgevoerde literatuurstudie naar de effecten van hostels voor de omgeving leidt tot de hiernavolgende conclusies. Daarbij worden de onderzoeksvragen als uitgangspunt genomen.

Effecten op ervaren overlast

De eerste vraag die met de literatuurstudie is beantwoord luidt: Wat is bekend over de effecten van woonvoorzieningen voor dak- en thuisloze verslaafden op de ervaren overlast, criminaliteit en woongenot in de omliggende buurt?

Geen (toename) overlast

Uit de beschikbare evaluaties van hostels, waarbij de ervaren overlast voor omwonenden centraal staat, blijkt dat de gevreesde toename van overlast niet plaatsvindt. Integendeel, verreweg de meeste omwonenden ervaren in het geheel geen overlast van de hostels, veiligheidsgevoelens zijn verbeterd, terwijl drugsoverlast niet of nauwelijks voorkomt en zelfs is afgenomen. Tevens zijn omwonenden na verloop van tijd positiever in hun beeldvorming over de komst van een hostel. Hostelbewoners maken zich daarnaast minder vaak schuldig aan overlastgevende of criminele activiteiten vanaf het moment dat zij hun intrek in de woonvoorziening hebben genomen.

Lokalisering hostel nabij centrum positief

Daarnaast is gebleken dat, evenals in Eindhoven voor de Boschdijk geldt, de meeste (woon)voorzieningen in of nabij het centrum van de stad zijn gelokaliseerd, in (woon)buurten waar (een deel van) de doelgroep al aanwezig is en waar reeds (veel) overlast wordt ervaren.⁴⁶ In deze buurten zijn de bewoners vaak al bekend met de doelgroep, waardoor zij in mindere mate overlast ervaren dan in een wijk waar nog geen bekendheid met de doelgroep bestaat. In de buurten waar de doelgroep al (ten dele) aanwezig is, neemt de (drugs)overlast met het oprichten van een hostel juist af. De hostelbewoners hoeven immers niet meer op straat te verblijven, terwijl ook het middelengebruik naar binnen is verplaatst.

Aspecten van invloed op de ervaringen

Naast de gevolgen van hostels voor de overlast in de omgeving, is de tweede te beantwoorden vraag van deze literatuurstudie: Welke aspecten lijken voor zover bekend met name van invloed te zijn op eventuele positieve of negatieve ervaringen en in hoeverre zijn deze te vertalen naar de Eindhovense situatie? In de literatuur komen de volgende randvoorwaarden naar voren die van invloed kunnen zijn op de ervaringen.

Randvoorwaarden

Het bevorderen van positieve ervaringen met een hostel wordt bereikt door te voldoen aan een aantal randvoorwaarden, die te maken hebben met: het voeren van een tweesporen-

beleid (gelijktijdig repressie en hulpverlening inzetten); het creëren van draagvlak onder omwonenden; het instellen van een beheergroep; het optreden tegen drugshandel rond een hostel; het binden van de hostelbewoners aan het hostel; en het monitoren van overlast. De gemeente Eindhoven heeft toch nog toe alle randvoorwaarden die volgens het tijdspad uitgewerkt kunnen worden ook daadwerkelijk uitgewerkt en uitgevoerd.

Situatie Eindhoven

Het aantal beoogde bewoners en het type bewoners van het hostel in Eindhoven, alsmede de situering in de wijk is vergelijkbaar met enkele hostels in Utrecht. De locatie is naar voren gekomen na een intensief locatiekeuzetraject, waarin met diverse criteria omtrent bereikbaarheid, veiligheid, grootte, inpasbaarheid en dergelijke rekening is gehouden. Het pand biedt daarbij, evenals elders in Nederland het geval is, de mogelijkheid voor de bewoners, nadat zij een centrale toegang zijn gepasseerd, van hun eigen woonruimte gebruik te maken. Bovendien ervaren omwonenden in de huidige situatie, zonder hostel, de nodige overlast door dak- en thuisloze verslaafden. Evenals elders is de verwachting dat het hostel aan de Boschdijk een bijdrage zal leveren aan het verminderen van overlast. De overlast zal dan ook naar alle waarschijnlijkheid in ieder geval niet toenemen. Bijkomend voordeel is dat de verslavingszorginstelling Novadic-Kentron, de aangewezen instelling voor het begeleiden van personen met een verslavingsproblematiek, de begeleiding zal verzorgen. Eén of meerdere hostels kunnen een goede aanvulling zijn op het huidige voorzieningenniveau in Eindhoven. Een hostel vormt immers een onderdeel van de woonladder die voor dak- en thuisloze (harddrugs)verslaafden de mogelijkheid biedt een stabiel bestaan op te bouwen.

Eindnoten: geraadpleegde literatuur

- ¹ www.eindhoven.nl/artikelen/Het-Stedelijk-Kompas-Eindhoven.htm
- ² Dam, C. van (2010). BinnenPlaats, hostels, voor dak- en thuislozen. Beschrijving van de good practice. Movisie, Utrecht.
- ³ Wigboldus, J.N., A. Van den Akker, K. Vermeulen, E. van Hagen, J. Toet, D. Reinking (2005). Een thuis voor verslaafde daklozen. Leerervaringen van de realisatie van hostels in Utrecht. GG&GD gemeente Utrecht.
- ⁴ Centrum Criminaliteitspreventie en Veiligheid (2010). Realiseren opvangvoorziening drugs-verslaafden. Centrum Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV), Utrecht.
- ⁵ Dam, C. van (2010).
- ⁶ Wigboldus, J.N. e.a. (2005).
- ⁷ Dam, C. van (2010).
- ⁸ Wigboldus, J.N. e.a. (2005).
- ⁹ Schooten, A. van (2003).
- ¹⁰ Jong, F. de, N. Hatzmann (2007). Iedereen onder dak. Handreiking voor huisvesting van bijzondere doel. groepen. Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Den Haag.
- ¹¹ Schooten, A. van (2003).
- ¹² Dam, C. van (2010).
- ¹³ Wigboldus, J.N. e.a. (2005).
- ¹⁴ Dam, C. van (2010).
- ¹⁵ Centrum Criminaliteitspreventie en Veiligheid (2010).
- ¹⁶ Schenk, A. (2009). Maatschappelijke Opvang. Een onderzoek naar het verloop en de waarborging van de continuïteit van maatschappelijke opvang in Delfshaven. Erasmus Universiteit Rotterdam, Rotterdam.
- ¹⁷ Dam, C. van (2010).
- ¹⁸ Gemeente Amsterdam (2005).
- ¹⁹ Centrum Criminaliteitspreventie en Veiligheid (2010).
- ²⁰ Wigboldus, J.N. e.a. (2005).
- ²¹ Snippe, J., E. de Bie en B. Bieleman (1996). Integrale veiligheidsrapportage 1996. Achtergrondstudie drugsoverlast: conceptualisering en inventarisatie. Ministerie van Binnenlandse Zaken. St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam
- ²² Bie, E. de, H. Maarsingh, B. Bieleman (1997). Lastige maten. Overlastveroorzakers in de Groningse binnenstad. Verschenen in de Sociale Reeks Groningen, Gemeente Groningen.
- ²³ Snippe, J, G. Meijer, A. de Jong, B. Bieleman (2001). Ons een zorg. Onderzoek naar de 15 grootste overlastveroorzakers in de stad Groningen. St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam.
- ²⁴ Bieleman, B., S. Biesma, J. Snippe, A. Beelen (2009). Literatuurstudie drugsgelateerde overlast. In: M. van Laar, M. van Ooyen-Houben (red.) (2009). Evaluatie van het Nederlandse drugsbeleid. Trimbos-instituut/Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Ministerie van Justitie. Utrecht, Den Haag.
- ²⁵ Schooten, A. van (2003). Operatie Achtertuin. Gemeente Groningen, Dienst Onderwijs Cultuur Sport en Welzijn, Groningen.
- ²⁶ Veen, Z. van der, D. Meijneken, M. Boekenoogen (2009). Evaluatieonderzoek participatietrajecten. Locaties daklozenopvang, Sportnota en herinrichting Tromp-, Evertsen en De Ruijterstraat. Gemeente Amersfoort, Sector Dienstverlening, Onderzoek en Statistiek, Amersfoort.
- ²⁷ Ossewaarde, C.M., D.G. Horst (2004). Leefbaarheid en Veiligheid in het beheergebied Sartreweg. 2-meting. Seinpost Adviesbureau, Arnhem.
- ²⁸ Dam, C. van (2010).
- ²⁹ Ossewaarde, C.M. en Horst (2004).
- ³⁰ Overbeeke, R.W. van en W. Roorda (2004). Eénmeting Leefbaarheid en Veiligheid Maliebaan. Een half jaar na opening van het hostel. DSP-Groep, Amsterdam.
- ³¹ Overbeeke, R.W. van, mmv Bureau Mediad (2004). Evaluatie komst hostel Baden Powellweg (Habi Tante). Monitoring van de leefbaarheid en veiligheid rondom een opvangvoorziening voor verslaafde vrouwen – eindmeting. DSP-Groep, Amsterdam.
- ³² Overbeeke, R.W. van (2004).
- ³³ Overbeeke, R.W. van en W. Roorda (2004)

-
- ³⁴ Overbeeke, R.W. van Mediad (2004)
- ³⁵ Nauta, O (2005).
- ³⁶ Overbeeke, R.W. van (2004).
- ³⁷ Dimensus (2007). Monitor Leefbaarheid en Veiligheid Beheergebied Hostel Wittevrouwensingel. Derde meting 2007. Gecorrigeerde versie. Dimensus beleidsonderzoek, Breda.
- ³⁸ Dimensus (2008). Monitor Leefbaarheid en Veiligheid Beheergebied Hostel Overvecht. Eenmeting 2008. Dimensus beleidsonderzoek, Breda.
- ³⁹ Dimensus (2008). Monitor leefbaarheid en veiligheid Beheergebied Hostel Hogelanden. Eindmeting 2008. Dimensus Beleidsonderzoek, Breda.
- ⁴⁰ Ossewaarde, C.M., N.A.J. Janken (2004). Leefbaarheid en veiligheid in het beheergebied Bolksbeekstraat/Croeselaan. 1-meting. Seinpost Adviesbureau, Arnhem.
- ⁴¹ Ossewaarde, C.M. en N.A.J. Janken (2004).
- ⁴² Bieleman, B., R. Nijkamp (2010). Buiten De Cocon. Onderzoek leefbaarheid en veiligheid rond dak- en thuislozen centrum De Cocon in Hilversum. St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam.
- ⁴³ Dam, C. van (2010).
- ⁴⁴ Vermeulen, K., J. Toet, E. van Ameijden (2005). Eindrapportage hostelonderzoek Utrecht: Beter af met bad, bed, brood en begeleiding? GG&GD Utrecht, Utrecht.
- ⁴⁵ Czyzewski, S., B. van de Wetering (2009). Intensief beschermd wonen: een geïntegreerd programma voor terugkeer in de samenleving. Bouman GGZ, Rotterdam.
- ⁴⁶ Bieleman en Nijkamp 2010.

COLOFON

© St. INTRAVAL

Postadres:
Postbus 1781
9701 BT Groningen
E-mail *info@intraval.nl*

www.intraval.nl

Kantoor Groningen:
Sint Jansstraat 2C
Telefoon 050 - 313 40 52
Fax 050 - 312 75 26

Kantoor Rotterdam:
Goudsesingel 68
Telefoon 010 - 425 92 12
Fax 010 - 476 83 76

November 2010

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tekst: F. Schaap, S. Biesma, B. Bieleman
Opmaak: M. Boendermaker
Opdrachtgever: Gemeente Eindhoven

ISBN: 978 90 8874 101 2

